

ΣΠΟΥΔΗ ΕΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

ΤΟΥ ΡΟΥΜΑΝΟΥ ΠΟΙΗΤΗ ΝΙΚΗΤΑ ΣΤΑΝΕΣΚΟΥ

ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΑΝΩΓΗ

«Εγώ άλλο δεν είμαι από
μια κηλίδα αίμα
που μιλάει...»

Νικήτας Στανέσκου

Τι ήταν αυτός ο Ρουμάνος Ποιητής, Νικήτα Στανέσκου, τι εξέφραζε, ποιο το μήνυμά του στο ρουμάνικο λαό, στον κόσμο το σημερινό, στον πνευματικό παγκόσμιο άνθρωπο;

Αν «μια κηλίδα αίμα που μιλάει» μας είπε τόσα πολλά μέσα από το στόμα και το ποιητικό έργο ενός πνευματικού ανθρώπου, πόσα άραγε έχει να μας πει το αίμα που χύνεται άσκοπα στους πολέμους και στις καθημερινές εκφράσεις της ζωής!....

Ο ποιητής γεννήθηκε την 31^η Μαρτίου του 1933 στο Πλοέστι της Ρουμανίας και πέθανε στο Βουκουρέστι την 13^η Δεκεμβρίου του 1983. Είχα την θλιβερή εμπειρία να παραβρεθώ στην κηδεία του, η οποία προηγήθηκε ενός ζωντανού ραντεβού της επομένης του θανάτου του, καθώς προσκεκλημένος από τη Ρουμάνικη διανόηση, βρισκόμουν στο Βουκουρέστι εκπροσωπώντας την χώρα μας, στο Διεθνές Φεστιβάλ και Συμπόσιο Ποίησης το 1983. Στα 50 χρόνια ζωής έγραψε και εξέδωσε 21 βιβλία (19 ποιητικές συλλογές και ανθολογίες ποιημάτων και 2 δοκίμια) από το 1960 που κυκλοφόρησε η ποιητική συλλογή «Η αίσθηση αγάπης» μέχρι το 1983. Ακόμα κυκλοφόρησαν 25 μεταφρασμένες εκδόσεις σε 13 γλώσσες του κόσμου. Ενώ στην Ελλάδα κυκλοφόρησε ένας τόμος, μίας μελέτης – δοκίμιο, το 1985 από τον ομιλούντα, με τίτλο «Νικήτα Στανέσκου, από τη γενιά του Λάμπις», βραβευμένος με Βραβείο Πνευματικής Αξίας Α΄ τάξεως από την Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών και ένας τόμος ποιημάτων από τις Εκδόσεις «Παρατηρητής», σε μετάφραση Β. Ιβάνοβιτς και Σπύρου Δεληγιώργη και επιμέλεια Ντόρας Στανέσκου και Βίκτορα Ιβάνοβιτς, το 1990.

Η πνευματική του παραγωγή είναι αξιόλογη σε ποσότητα και ποιότητα, ώστε δίκαια τον κατατάσσουν, σαν ασύνορα διαλαλών, αθάνατο ρουμάνο ποιητή. Η ρουμάνικη διανόηση και το αναγνωστικό κοινό με όλο το ρουμάνικο λαό, θεωρούν τον Νικήτα Στανέσκου, σαν εθνικό ποιητή μαζί με το Μιχαΐ Εμινέσκου και τον Τουντόρ Αργκέζι. Και δεν είναι μόνον αυτό, ο ποιητής σε μια σχετικά μικρή ηλικία ήταν και εθεωρείτο ποιητής, διεθνούς αναστήματος. Ήταν από τις πλέον πρωτότυπες λυρικές φωνές του δευτέρου ήμισυ του αιώνα μας. Μια λυρική φωνή που περιόριζε την έντασή της και τη δύναμή της, η μικρή ρουμάνικη γλώσσα, που την εξέφραζε. Η βράβευση της ποίησής του και του ποιητή από την Ρουμάνικη Ένωση λογοτεχνών και το αρμόδιο Υπουργείο και η απονομή του «Χρυσού Στέφανου» από του Γιουγκοσλάβους πνευματικούς εκπροσώπους, καθώς και την πρότασή του, δύο φορές, για το βραβείο Νόμπελ της λογοτεχνίας, δεν εκφράζουν την πραγματική αξία της ποίησής του και του πνευματικού δημιουργού Νικήτα Στανέσκου.

Ξεκινώντας από την γενιά του 1960, την γενιά του Λάμπις και του Νικήτα Στανέσκου, στην οποία εντάσσονταν οι: Α. Ντουμπραβιάνου, (Dumbraveanu 1931) και Π.Στόικα (P. Stoica 1931), θα πρέπει να προσδιορίσουμε την ιδεολογική και ποιητική βάση, για μια ευρύτερη κατανόηση και του συγκεκριμένου έργου του Ν. Στανέσκου.

Ο Βίκτωρ Ιβάνοβιτς θα μας πει χαρακτηριστικά: «Η κύρια συνεισφορά και το μεγάλο επίτευγμά τους, υπήρξε, η αποκατάσταση της ιστορικής συνέχειας της ρουμάνικης κουλτούρας».

Και είναι αυτό ακριβώς ή κάτι παρόμοιο που έκανε για την χώρα μας, για την Ελλάδα ο μεγάλος Έλληνας ποιητής, ο Νομπελίστας, Γεώργιος Σεφέρης, με την επανασύνδεση της σύγχρονης με την αρχαία Ελλάδα και τη πνευματική της προσφορά στην παγκοσμιότητα της λογοτεχνίας, στην παγκοσμιότητα του πνεύματος. Κι ακόμα πρόσφατα, στην παρουσίαση του βιβλίου του Βάσκου λογοτέχνη Μπερνάντο Ατσάγα στο πνευματικό κέντρο του Δήμου Αθηναίων με τον παράξενο τίτλο «Ο μπαμπακόακ» παραδέχθηκε ο συγγραφέας, πως ο πνευματικός δημιουργός, παίρνει στοιχεία, τρυγά την πνευματική παραγωγή, ακουμπά στην παραγωγή και την πνευματική καλλιέργεια του παρελθόντος και ανυψώνεται στο μέλλον, στηριζόμενος στο παρόν.

Ο Νικήτα Στανέσκου έλεγε πως : «την ποιητική παράδοση την αξιοποιεί κανείς, στο μέτρο που είναι ικανός να εμβαθύνει και να διανθίσει συνεχίζοντάς το, το ύφος κάποιου σημαντικού ποιητή». Ο «κάποιος σημαντικός ποιητής» για τον ίδιο, δεν είναι

άλλος από τον Εθνικό Ποιητή Μιχαήλ Εμινέσκου και τον θεωρούμενο Εθνικό Ποιητή Τουντόρ Αργκέζι. Αυτοί οι δύο αποτέλεσαν το βάθρο που στήριξε το έργο του ο Ν. Στανέσκου.

Δεν είναι μόνον ο απεριόριστος και ανεπιφύλακτος θαυμασμός του προς τον Μιχαήλ Εμινέσκου, ο οποίος σαν έμπειρος μελετητής του Γερμανικού ιδεαλισμού, εξέφραζε την λατρεία προς το κράτος, σαν ιερό ιδανικό και πέραν αυτού, σαν ένας ρομαντικός της εποχής του, μετέτρεψε, μέσα από το έργο του, το κοινό πατριωτικό συναίσθημα σε μια εξαγνισμένη ποιητική ουσία και σε ένα μεταφυσικό γεωτροπισμό της ψυχής, σ' αυτό που λέμε «επιστροφή στα πάτρια», είναι και η σχέση με την ιδεολογική βάση του έργου και οι προεκτάσεις, πέρα από το εθνικό, στο οικουμενικό επίπεδο.

Αυτή τη σχέση και τη διάσταση στο έργο του, μας δίδει χαρακτηριστικά ο Βίκτωρ Ιβάνοβιτς :

«Πρόκειται για μια τρυφερή ερωτική σχέση με τη γενέτειρα γη, για μια κατάδυση στα τρίςβαθα του ευρύχωρου μητρικού κόλπου, όπου καταφεύγουμε, αναζητώντας κάποιον χαμένο παράδεισο, που είναι η μυθική παιδική ηλικία και είναι επίσης η γλυκιά ανυπαρξία του αδημιούργητου, μέσα στην οποία συμφιλιώνονται οι εχθροί – αδελφοί, ο Έρωτας και ο Θάνατος».

Για τον Νικήτα Στανέσκου, τα πάτρια χώματα δεν είναι, πάρα πολύ σπάνια, στόχος επιστροφής ή καταφύγιο, καθώς μας λέει: «σαν είσαι μόνος, άνθρωπε, όταν σε μαστίζει / ο αντέρως» κυρίως δε, αποτελούν θεμέλιο, καθώς πάλι θα μας πει: «Στο χώμα σου το ίδιο να στηρίζεσαι / σαν είσαι σπόρος (...)» και αρχή μεταμορφώσεων και αντίληψης, καθώς συνεχίζει : «οι σπόροι είμαστε εμείς, κι ετοιμαζόμαστε / από το είναι μας, σε κάτι άλλο, να ριχτούμε / κάτι υψηλότερο, σε κάτι άλλο ... / που ονομάζουν Έαρ...» Τα σύντομα αυτά χωρία, που πήρα από ένα και μόνο ποίημά του (το ία Ελεγείο), είναι χαρακτηριστικά, για την «αρρενωπή» και «προοδευτική» απόκριση, που δίδει ο ποιητής στην παιδική ψυχοσύνθεση του συντηρητικού Εμινέσκου, υπεράνω του χρόνου.

Το στοιχείο της φύσης που καθέλκει τον Ν. Στανέσκου, δεν είναι καθόλου χθόνιος, βαθύς και κλειστός μητρικός παράδεισος του αδημιούργητου, αλλά ο αιθέρας, τα ύψη, ο ανοιχτός ορίζοντας. Η μεταφορά του όντος σαν βλάστησης με αφετηρία τον βιβλικό συμβολισμό (του αποθνήσκοντα σπόρου), προμηνύει λοιπόν την εμφάνιση της φτερούγας, του πτηνού και της πτήσης, των εμβλημάτων, δηλαδή εικόνων μέσα από τις οποίες, σε μια επόμενη φάση της, η ποίηση του Ν. Στανέσκου ξανοίγεται, πέρα για πέρα στον ουράνιο χώρο.

Αν είναι θεμιτό ή τουλάχιστον δυνατόν να δώσουμε μια κοινωνιολογική ερμηνεία, σε τόσο λεπτά ποιητικά νοήματα, θα λέγαμε ότι, μέσα από τη χαρακτηριστική σχέση, που διατηρεί ο Εμινέσκου, με το μητρικό στοιχείο και το χθόνιο Σύμπαν, διαφαίνεται χαρακτηριστική πάλι η τοποθέτηση του «Εθνικού Ποιητή» κατά το ΙΘ αιώνα, για τον οποίο η γήινη οντότητα, γίνεται τόσο πιο επιθυμητή όσο πιο πολύ απειλείται, ενώ η έλξη της ανυπαρξίας υπό τη μορφή της ενσωμάτωσής του, στον κόλπο της γης, απορρέει από την ταύτισή του, με τις τύχες του Έθνους, το οποίο υπάρχει μόνο, καθόσον κατέχει μια δική του εστία, δηλαδή ένα έδαφος. (Η περίπτωση μας μεταφέρει στην ποίηση του Σολωμού και του Εθνικού μας Ύμνου).

Απεναντίας, ο αιθέρας στον οποίο αποβλέπει ο σπόρος και ο ουρανός, που κυρίαρχα τον διασχίζουν εξάισια πτηνά, με ή χωρίς φτερούγες, ή μάλλον, η πτήση η ίδια, στο έργο του Ν. Στανέσκου, συγκροτούν έναν χώρο ευρύτερο και δίχως σύνορα. Και επομένως συμβολίζουν την καινούργια ιστορική ηλικία της ρουμάνικης ποίησης, τον πόθο για οικουμενικότητα, να μεν με αφετηρία και στήριγμα «Το χώμα της το ίδιο», αλλά με στόχο «κάτι υψηλότερο», που, για να το επιτύχουμε, πρέπει «από το είναι μας σε κάτι άλλο να ριχτούμε».

Από τον Εμινέσκου, ο Ν. Στανέσκου, όπως και ο ρουμάνικος λαός, έμαθε να αισθάνεται, να ζει, να αγαπά και να επιστρέφει στην υπερβατική πατρίδα και με τη γλώσσα, έδωσε μια νέα διάσταση στη χώρα του.

Με τον Τ. Αργκέζι, τον δεύτερο Εθνικό Ποιητή τη Ρουμανίας, η ρουμάνικη λογοτεχνία, απέκτησε την απτή αίσθηση της γλώσσας, σαν ύλης, και το κριτήριο ξανοίχτηκε στην αισθητική του άσχημου, με γενικότερες επιπτώσεις, στη γλωσσική συμπεριφορά των λογοτεχνών και του λαού.

Έτσι, λοιπόν, ο Ν. Στανέσκου, μιλούσε για δύο συγκλίνουσες πατρίδες του, την «Χωμάτινη» και «Πέτρινη», και το «όνομά της» κατέληγε πως « Η ρουμάνικη γλώσσα, είναι η πατρίδα μου». Και μέσα από τη γλώσσα και την ποίησή του, εξάσκησε μια σοβαρή επίδραση πάνω στην αισθηματική και αισθαντική κλίμακα της εσωτερικότητας. Με άλλα λόγια, ο ποιητής, προσανατόλιζε το διάβημά του προς ένα «νέο σύνορο της ανθρώπινης ψυχής».

Και μπορούμε να πούμε, πως ο Ν. Στανέσκου, μ' αυτή την επίδραση πραγματοποίησε την Τρίτη επανάσταση στο ρουμάνικο ποιητικό ιδίωμα που τον κατατάσσει, στη χωρία του Εθνικού Ποιητή της Ρουμανίας.

Και κατά τον Β. Ιβάνοβιτς : «Μ' άλλα λόγια, ο Ν. Στανέσκου, μας προτρέπει να αισθανθούμε πράγματα που μόνον με αφετηρία την ποίησή του αρχίζουμε να

αισθανόμαστε στα ρουμάνικα και κυρίως πέρα από τα ρουμάνικα. Προσεγγίζοντας εκ των έσω, τα πέρατα της γλώσσας του – και ίσως οποιασδήποτε γλώσσας – ο ποιητής προσέφερε έτσι την πλέον ανεκτίμητη υπηρεσία στην Εθνική γλώσσα.»

Υφολογικά ο Ν. Στανέσκου εντάσσεται, κατ' άλλους μεν στους πρωτοπόρους, κατ' άλλους δε στους μοντερνιστές ή στους πειραματιστές, για την εποχή του. Εκείνο όμως που ο ίδιος έλεγε και πίστευε είναι αυτό που κατέγραψε στο ποίημά του «Αυτοπροσωπογραφία» και αναφέραμε στην αρχή της μελέτης μας, «Εγώ άλλο δεν είμαι από / μια κηλίδα αίμα / που μιλάει».

Μιλήσαμε για τα βιογραφικά, φιλοσοφικά, γλωσσικά και υφολογικά στοιχεία του ποιητή, που μας δίδουν μια ευρύτερη διάσταση στο έργο του, πλην όμως, χωρίς μια γρήγορη παρουσίαση μιας ομαδοποιημένης εξελικτικής πορείας στην ποίησή του, δεν θα είχαμε μια ειδικότερη δυνατότητα διεξόδου στην ποιητική και ποσοτική δημιουργία, στην τέχνη του λόγου του Ν. Στανέσκου.

Ας επιχειρήσουμε μια βαθύτερη διεξόδυση στον ποιητικό του λόγο και στο έργο του μέσα από τους δικούς του στίχους.

Το έργο του μπορούμε να το κατατάξουμε σε τρεις δημιουργικές περιόδους.

- Πρώτη Περίοδος : 1960 – 1972. Περιλαμβάνει 15 ποιητικές συλλογές μεταξύ των οποίων τις ποιητικές συλλογές «Ελεγείες» και «Εγκώμιο Πτολεμαίου».
- Δεύτερη Περίοδος : 1973 – 1982. Περιλαμβάνει 5 ποιητικές συλλογές μεταξύ των οποίων «Το μέγα Επικό», 1978, «Τα ατελή» 1979 και «Κόμβοι και σημεία», 1982.
- Τρίτη Περίοδος : 1983. Περιλαμβάνει ανέκδοτα δημοσιευμένα ποιήματα και τις «Επιστολές» κι ακόμα 14 ανέκδοτα ημιτελή κομμάτια, λόγω του θανάτου του.

Ο πρώτος τόμος των ποιημάτων του «Το αίσθημα Αγάπης» (1960), αποτελεί μια αρχή στην ποιητική του πορεία και στην ποίησή του, που αναπτύσσεται κατόπιν οργανικά, σε μια διαδικασία μετριοπαθούς ωρίμανσης. Επιδεικνύει μια ορισμένη ευθύτητα του λόγου και κάποια παιδική σκληρότητα χειρονομιών.

Με τον τόμο «Ένα όραμα αισθημάτων» (1964), προτείνει μια ποιητική έμφαση, που περιστρέφεται στον εσωτερικό ψυχικό και πνευματικό χώρο του ανθρώπου (ιδέες, αισθήματα κλπ), που αποδίδεται με ευαισθησία μέσα από τις εικόνες και τις λεξικολογικές έννοιες.

Στον επόμενο τόμο ποιημάτων «Το δικαίωμα για το χρόνο», η σύγκρουση με την πραγματικότητα, αποκτά ρίζες και αρχίζει να υπάρχει. Το σχήμα της, κάτω από την ιστορική μετεμψύχωση, είναι ο «Σαβοναρόλα» ο φανταστικός εικονοκλάστης. Στο τέλος του ποιήματος με τίτλο «Σαβοναρόλα» θα υψώσει τη φωνή του για να τον καταδικάσει:

«Μου παρουσιάστηκε ο Σαβοναρόλα στ' όνειρό μου,
σαν μια παλιά πληγή με' στον εγκέφαλο του κόσμου
τον είδα στ' όνειρό μου
και ξύπνησα ουρλιάζοντας»

Όλοι γνωρίζουμε τον φανατικό δομινικανό ιεροκήρυκα Geronimo Savonarola 1452 – 1498 και τις συνέπειες που προκάλεσε η προσπάθειά του, να πραγματοποιήσει μια μεταρρύθμιση των ηθών, πουριτανικού τύπου και να εγκαθιδρύσει, ένα Θεοκρατικό καθεστώς στη Φλωρεντία. Κατηγορήθηκε όπως, σαν αιρετός και καταδικάστηκε στην ύστατη των ποινών. Πέθανε στην πυρά. Δυστυχώς όμως, αυτή την εποχή καταστράφηκαν πολλά έργα τέχνης και πολύτιμα αντικείμενα στη Φλωρεντία.

Με συνεχείς υπέροχες ποιητικές δημιουργίες και βελτιώσεις, το 1966 γράφει και εκδίδει το αριστούργημά του όλου έργου του, τις «11 Ελεγείες». Ο ίδιος έλεγε γι' αυτό το βιβλίο:

«Αυτό το βιβλίο (κατά την ελληνική έννοια του λεξιλογίου) εκτός από θλίψη που προκάλεσε βασικά και την σχεδόν ολοκληρωτική αusterότητα, μου επέφερε την μεγαλύτερη τύχη... Δεν αμφέβαλα καθόλου για τη σημασία που είχε για μένα. Ξαφνικά, έκανα στροφή μέσα μου και έγινα σωστός (Αντιμεταφυσική).

Αυτή η δήλωση, «έκανα στροφή μέσα μου και έγινα σωστό» αυτή η «αντιμεταφυσική», η περιγραφή των αδημιούργητων, αρχίζει σε μυθολογικό και μυθοποιημένο τρόπο. Αρχίζει με τον εαυτό του και τελειώνει με τον εαυτό του. Καθώς δε, η πρώτη Ελεγεία αφοσιώνεται στο Δαίδαλο, έναν ελληνικό μύθο, όπου ο Δαίδαλος και ο Ίκαρος κατασκευάζουν φτερά και πετώντας, αποκτούν την ελευθερία και οι ποιητικές του εκφράσεις, με τις μη λέξεις «Αυτός είναι τέλειος μέσα του / και αν και αδέσμευτος, είναι εξαιρετικά περιορισμένος», περικλείουν, τις φιλοσοφικές του σκέψεις και τις κρυφές του επιθυμίες, για πνευματική ανάλυση και ελευθερία.

Προχωρώντας στις ελεγείες του, ο ποιητής, στην αισθητική και φιλοσοφική αντίληψή του, ο κόσμος, σαν παιχνίδι, δέχεται την επίδραση από ανεξέλεγκτες δυνάμεις, που εξαπολύονται, σε συνεχή και αδιάλειπτη κίνηση και μέσα από εκεί, αναμφίβολα, μπορεί κανείς να ξεδιακρίνει, να ξεχωρίσει κάποια γενική απόγνωση. Γιατί πίσω από

όλα αυτά, υπάρχει μια συνείδηση καταδίκης. «Ένας κόσμος άγριος» απ' όπου πηγάζει μια «ωριμότητα», που μετακινείται «κατρακυλώντας από κάπου, προς κάπου», χωρίς προκαθορισμένο σκοπό και τελικό αίτιο. Ένας κόσμος, που αυτοκαταβροχθίζει την ανθρώπινη ύπαρξη, καταβροχθίζοντας τον ίδιο τον εαυτό του. Εδώ μπορεί κανείς να διακρίνει στοιχεία από την «Ασκητική» του δικού μας Ν. Καζαντζάκη.

Στο 8^ο Ελεγείο, το υπερβόρειο, ο ποιητής αναφέρεται σ' έναν ακόμη ελληνικό μύθο, που τον αναφέρουν οι: Ηρόδοτος, Πίνδαρος, Πλάτων, Διόδωρος κ.ά., για την χώρα των υπερβορείων, όπου κάθε χρόνο αποδημούσε ο Θεός Απόλλων, για να καταλήξει:

«Το ιδανικό της πτήσης βεβαίως εκπληρώθη
κι ένα σέλας γλαυκό μας προμηνύει
ένα ιδανικό πολύ σκληρότερο»

και δεν είναι μοναδική φορά, που ο ποιητής κάνει αναφορά σε Ελληνικούς μύθους και αρχαίες ελληνικές απόψεις και σκέψεις, όπως συνέβη με το Δαίδαλο και όπως πιο κάτω, θα αναφέρουμε με το «ου βάρβαρος». Ο Ν. Στανέσκου εθεωρείτο και ήταν θαυμαστής και λάτρης της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας και σκέψης και ειδικότερα, προς την ελευθερία και το τέλειο, που τόσο επιθυμούσε να πετάξει ο ίδιος.

Ας γνωρίσουμε πλέον και το πιο ενδιαφέρον «Ενδέκατον Ελεγείον».

Ένα απόσπασμα από το Η' Κεφάλαιο :

«Στο χώμα σου το ίδιο να στηρίζεσαι
σαν είσαι σπόρος όταν ο χειμώνας
υγροποιεί τα λευκά και μακριά κόκαλά του
και το Έαρ εγείρεται.
Στη χώρα σου την ίδια να στηρίζεσαι
Σαν είσαι μόνος, άνθρωπε, όταν σε μαστίζει
ο αντέρως,
ή απλώς σαν ο χειμώνας
αποσυντίθεται κι όταν ο Έαρ
το σφαιρικό του χώρου πια σαλεύει,
όπως σαλεύει μια καρδιά
από τα μύχια προς τις άκρες.
να μπαίνεις καθαρός στα έργα
τα εαρινά, να λες των σπόρων που 'ναι σπόροι,
της γης που είναι γη!

Αλλά πρώτ' απ' όλα
Οι σπόροι εμείς είμαστε, εμείς
Οι που μας βλέπουν απ' όλες τις πλευρές
σάμπως να κατοικούσαμε ίσα – ίσα ένα μάτι.
η κάποια πεδιάδα, όπου αντί για χόρτα,
φυτρώνουνε ματιές κι εμείς με τον εαυτό μας
απότομα σκληρό, σχεδόν μεταλλικό,
τα βλέμματα θερίζουμε έτσι ώστε να μοιάζουν
σ' όλα τα πράγματα που μεταξύ τους ζούμεν εμείς
και που
η καρδιά μας τα γέννησε.
Αλλά πρώτ' απ' όλα
οι σπόροι είμαστε εμείς, κι ετοιμαζόμαστε
από το είναι μας σε κάτι άλλο να ριχτούμε
κάτι υψηλότερο, σε κάτι άλλο...
που τα' ονομάζουν Έαρ...
Να είσαι εντός των φαινομένων, πάντα
εντός των φαινομένων.
Να είσαι σπόρος να στηρίζεσαι
Στο χώμα σου το ίδιο.»

Θα πρέπει να πούμε και να τονίσουμε ιδιαίτερα, πως, οι 11 αρχικά ελεγείες, έγιναν 12 με την προσθήκη του «Σχισμανθρώπου». Και τούτο γιατί η λογοκρισία αφαίρεσε από το βιβλίο του, το ποίημα «Ωού Ελεγείο το Ένατο».

Όπως σημειώνει ο Β. Ιβάνοβιτς ο ποιητής έλεγε, πως το εμπόδιο «βγήκε σε καλό». Έτσι σε επόμενες εκδόσεις του βιβλίου, τα Ελεγεία έγιναν 12, όσος και ο αριθμός των Αποστόλων κι έτσι το βιβλίο απέκτησε την οριστική συμβολική μυθική δομή του, σχηματίζοντας έναν «Μυστικό Δείπνο».

Πρόκειται για την πρώτη, έστω και προφορική κεκαλυμμένη εμφάνιση του Θέματος του Ιησού, που αργότερα ο Ν. Στανέσκου, το έθιξε εκ νέου και με τρόπο πιο έκδηλο, στο «Μέγα Επικόν» στους «Κόμπους και σημεία» και τις «Επιστολές». Ο συγγραφέας απέδιδε ιδιαίτερη σημασία στο συμπτωματικό γεγονός, ότι το έργο του αυτό, κυκλοφόρησε κατά το 33^ο έτος της ηλικίας του, όταν δηλαδή συμπλήρωνε ο ίδιος την ηλικία του Χριστού.

Στην ποιητική του δημιουργία «Εγκώμιο Πτολεμαίου» που αποτελεί το δεύτερο αριστούργημα του έργου του, μετά τις «Ελεγείες», της πρώτης περιόδου, ο ποιητής συνεχίζει και ολοκληρώνει, μια συγκριτική έκφραση και γραφή, όπου η υποβλητικότητα του ποιητικού λόγου, συμβαδίζει με το μεταφυσικό βάθος, αλλά και με την αξιωματική ακρίβεια του μαθηματικού τύπου.

Ας δούμε εδώ ένα δείγμα γραφής του από τον τόμο ποιημάτων «Με το γλυκύ κλασσικό τρόπο» με το ποίημα που προαναφέραμε «Και ου βάρβαρος» που δείχνει μια άλλη διάσταση ελληνολατρείας του.

«Και ου βάρβαρος»

(...Τριών τούτων ένεκεν χάριν έχειν έτυχε : Πρώτον μεν ότι άνθρωπος εγενόμην και ου θηρίον, είτα ότι ανήρ και ου γυνή, τρίτον ότι Έλλην και ου βάρβαρος) Θαλής Μιλήσιος κατά Διογένη Λαέρτιο, κατ' άλλους αποδίδεται στο Σωκράτη....

«Όταν υπόσταση πρασίνου παίρνει το χόρτο
έτσι ώστε μοιάζει να μιλά
λύπη εγώ νοιώθω και πίκρα
που Έλλην δεν είμαι.

Όταν γύρω από τους σπόρους στολίζονται
τα μήλα με τη θεία σάρκα των μήλων
κι ο άνεμος τα στρογγυλεύει
λύπη εγώ νοιώθω και πίκρα
που Έλλην δεν είμαι.

Όταν διαβαίνει κι η τρανή παγωνιά
και μας σκεπάζει με την αυτής μεγαλειότητα,
και μας αφήνει να 'μαστε μονάχα η δική της σκιά
που μόνο και πάντα από κάτω της πετά
σαν ψάρι που στη θάλασσα τη μεγάλη κολυμπά
λύπη εγώ νοιώθω και πίκρα
που Έλλην δεν είμαι.

Όταν είμαι, όταν υπάρχω
κι όταν γι' αυτά τα δυο δε νοιώθω λύπη
πίκρα με πιάνει ωστόσο που Έλλην θα μπορούσα να 'μαι
αλλά, δεν είμαι.»

Με τον τόμο «Το Μέγα Επικόν, ο Ν. Στανέσκου, μπαίνει στη δεύτερη περίοδο της ποιητικής του δημιουργίας. Μια περίοδος που τη χαρακτηρίζει ένας ποιητικός λόγος

με έντονο πειραματικό και ταυτόχρονα, με ένα ετερόνομο χαρακτήρα. Προκύπτει μια σχέση με την εικαστική τέχνη του Σορίν Ντουμιτρέσκου (Sorin Dumitrescu), που εικονογράφησε τα τρία βιβλία του Ν. Στανέσκου. Ο ζωγράφος επιδίδεται σε έναν εικαστικό πειραματισμό, με «σημειολογικό» χαρακτήρα. Μεταξύ ποιοτικού λόγου και εικαστικής απεικόνισης, προκύπτει και αναπτύσσεται μια πρωτότυπη συνεργασία και ένας διάλογος, ενδιαφέρων και εποικοδομητικός.

Τα έργα του ζωγράφου Ντουμιτρέσκου, μας δίδουν μια στιγμή, κι ένα σημείο στο χρόνο. Αυτές τις στιγμές και τα σημεία στο χρόνο, ο ποιητής Στανέσκου, τα ντύνει με διάνοηση, αυτή και μόνο τη διάνοηση που επιπλέει στο Σύμπαν.

Από τον τόμο με τίτλο «Τα Ατελή» αυτής της περιόδου, ας ακούσουμε και ας γευτούμε τους στίχους του ποιήματος «Μάθημα περί κύβου»...

«Αρχίζεις με μια πέτρα,
την πελεκάς με καλέμι από αίμα
την λειαινείς με το μάτι του Ομήρου
την πλανίζεις με ακτίνες
ώσπου βγαίνει τέλειος κύβος.
Ο κύβος έπειτα φιλιέται αμέτρητες φορές
με το στόμα το δικό σου, των άλλων
και προπαντός με το στόμα της Ινφάντας.
Έπειτα με ένα σφυρί απότομα
Σπας μια άκρη του κύβου.
Όλοι τότε, όλοι θα έχουν να λένε:
Τι τέλειος κύβος θα 'ταν τούτος
αν δεν είχε μια του ακμή σπασμένη.»

Με άλλα λόγια, αναζητούμε το τέλειο στην πορεία του χρόνου, στηριγμένοι στο παρελθόν, στην ύλη, στην πέτρα, στο πνεύμα, στον Όμηρο, στην πείρα και τη σοφία του χρόνου που πέρασε και την κάθε φορά, που αγγίζουμε το τέλειο, παίρνουμε ένα σφυρί και σπάμε την μια άκρη, την μια ακμή του κύβου. Προσεγγίζουμε κι αγγίζουμε την κάθε φορά αυτό που έλεγε κι ο Gagot, πως ο άνθρωπος είναι δημιουργός και καταστροφέας του πολιτισμού.

Τέλος στην Τρίτη περίοδο της ποιητικής του δημιουργίας, που περιλαμβάνει τις «Επιστολές» και άλλα «Ανέκδοτα» ποιήματα, ο ποιητής Ν. Στανέσκου, δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει το έργο του, εξαιτίας του ξαφνικού του θανάτου.

Τον πρόλαβε ο θάνατος κι έφυγε ενωρίς.

Ανάλωσε όλη τη ζωή του και το έργο του, συνθλιβόμενος στις μυλόπετρες των αντινομιών, του κόσμου, στην πορεία της ζωής, που την κάνουν αθάνατη, οι μεταλλαγές κατά είδος.

Ενός κόσμου που πορεύεται, κατρακυλώντας και αλληλοσυγκρουόμενος, αυτοκαταστρέφεται και αυτοδημιουργείται, από το αγέννητο, το αδημιούργητο. Κι όλος αυτός ο κόσμος, βοηθός και εμπόδιο στη ζωή και στον άνθρωπο.

Συγκρούεται με το πραγματικό και την πραγματικότητα, ξεπερνά την πραγματικότητα, μπαίνει στη σφαίρα του φανταστικού, για να συλλάβει μια εικόνα από τα μελλούμενα. Όμως, η ίδια η φύση και οι σκοπιμότητες της ζωής και του κόσμου, τον κρατούν δέσμιο.

Έτσι, αυτός ο μεγάλος του πνεύματος και της τέχνης, που μίλησε με σύμβολα στην ποίησή του, που ξεπέρασε τα δεσμά του χρόνου και μίλησε με αγέννητα όντα, μπροστά στη ζωή και τον κύκλο της, νοιώθει αδύναμος. Και γράφοντας τον επίλογο του κύκλου του, λέει, μέσα από τους στίχους του:

«και δεν μπορώ να πεθάνω
και χιονίζει και δεν μπορώ να πεθάνω
και αισθάνομαι δυνατό κρύο σαν χιονίζει δυνατά
και δεν μπορώ να πεθάνω.»

(επωδός του ποιήματος «Κόμβος»)

Στο άλλο του ποίημα «Η στερνή σχισμένη επιστολή, που θεωρείται, υποτίθεται, πως είναι το τελευταίο ποίημα, που έγραψε πριν από το θάνατό του ο Ν. Στανέσκου, όπως σημειώνει ο μεταφραστής κ. Β. Ιβάνοβιτς, θα μας πει:

«Σίγουρα έχω πεθάνει προ πολλού
Όταν η πένα του φτερού αντιγράφει πια
το φούντωμα του τύμβου μου,
την ιστορία τη γαλάζια,
και τότε ακόμη, τότε ακόμη
δεν θα 'ναι προσταγή οι λόγοι
σαν τώρα δω και τώρα δα
που 'ναι καπνοί τα νοητά»

Μέσα από τα ανέκδοτα ποιήματά του στο ποίημα «Σύνθλιψη, ο Ν. Στανέσκου θα μας πει:

«Θα 'λεγα, μωρ' θα 'λεγα ένα λόγο

θα σώπαινα, μωρ' την σιωπή των σιωπών
πύργος σιωπηρός
εγώ ο διαλαλών»

Στο θεμέλιο της ποιητικής αντίληψης του Ν. Στανέσκου, βρίσκεται η δυναμική αλληλουχία μεταξύ του «Εγώ» και του «Κόσμου». Το χέρι, το μάτι, και κυρίως η καρδιά. Τέτοια σύμβολα τα βρίσκουμε προ παντός στα ποιήματα του ποιητή, που υμνούν την πατρίδα του. Επηρεασμένος και από την ανάγνωση των αρχαίων φιλοσόφων και των κοσμογονικών κειμένων, δημιούργησε, μια δική του κοσμογονία. Την κοσμογονία της αγάπης προς τον άνθρωπο και προς την πατρίδα του.

Το αίσθημα σχετικότητας, που καλλιέργησε στα πρώτα ποιήματα, αποτελούσε μια πολεμική, κατά του άγονου βερμπαλισμού εκείνης της περιόδου. Ο ορφισμός του, παίρνει διαχυτικές μορφές, ενώ πολλές φορές ο οραματισμός, διανοίγεται και γίνεται αφηρημένος. Ο ποιητικός κόσμος του Ρουμάνου ποιητή Ν. Στανέσκου, δεν γνωρίζει αντιφάσεις. Η μεταφυσική του είναι υπαρξιακή. Τα ποιήματά του, έχουν σαν βάση το ρυθμό και όχι την πλαστική ενόραση, την προφορική λάμψη της λέξης και όχι τη γραφική, την διαλεκτική ροή και όχι τη μνημειώδη διαμόρφωση.

Άλλωστε, το ποιητικό του έργο, γεμάτο ανησυχίες και ανθρωπιά, γεμάτο στοχασμούς, απευθυνόμενο, κυρίως στο συναίσθημα, πολυδιάστατο και πολυεδρικό, με παγκόσμια απήχηση και υψηλή καλλιτεχνική δημιουργία και ομορφιά, ίσως να είναι η μοναδική ελπίδα, στην πνευματική ενότητα του κόσμου, στην πραγμάτωση, μιας Δελφικής Ιδέας, ένωσης των πνευματικών ανθρώπων για το κοινό καλό, σ' αυτόν τον τόσο πολυτάραχο και ασταθή αιώνα μας.

Με το πρόωρο και απροσδόκητο θάνατό του, η Ρουμανία έχασε το μεγαλύτερο σύγχρονο πνευματικό άνθρωπο. Τον μεγαλύτερο ποιητή της.

Και για να κλείσουμε τούτη την μικρή προσέγγιση, θ' αναφερθούμε σ' όσα μας είπε εκείνο το δειλινό στο Σούνιο, ο φιλοξενούμενός μου στην Ελλάδα, Σορίν Ντουμιτρέσκου, καθώς τα μάτια του βυθίζονταν στην ομίχλη του σούρουπου.

«Ο Νικήτας Στανέσκου, συμπλήρωνε, ότι έλειπε από τους μεγάλους Ρουμάνους ποιητές, Μιχάι Εμινέσκου και Τουντόρ Αργκέζι. Ήταν η ρουμάνικη διάνοηση. Ήταν η ίδια η Ρουμανία.»

ΝΙΚΟΣ ΑΝΩΓΗΣ

Αθήνα 28.03.2006